

Tuinen²⁰enLandschap

Vakblad voor de groenvoorziening | 41^e jaargang | 4 oktober 2019

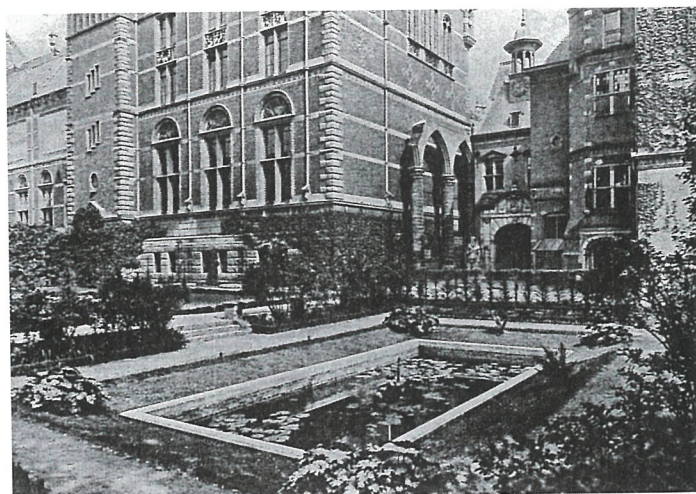
Herontwerp groen erfgoed

Foto: Ralph Mens; rechts archief

Het beplantingsplan speelt een cruciale rol in de verfijning van de Rijksmuseum-tuin. Deze draagt bij aan het realiseren van een aantrekkelijke ruimte gedurende het hele jaar. De tuin verschiet gedurende de seizoenen van kleur door bloembollen en vaste planten. Heesters, hagen en bomen geven rust en intimiteit aan de tuinen.

Voor de renovatie van het Rijksmuseum werd de tuin geheel leeggehaald. In het nieuwe ontwerp zijn daarom bepaalde elementen verdwenen, zoals deze vijver op een foto uit 1915. Op deze plek is nu wisselbeplanting aangebracht (zie foto links) rond een levensgroot schaakbord (zie foto pagina 19).

Sander Rombout
www.copijn.nl

Tuin Rijksmuseum herwint zijn functie als museumzaal

Gelijk opgaand met de renovatie van het Rijksmuseum, moest ook de omliggende tuin geheel worden gerenoveerd. Maar waar het gebouw werd gestript om oude lagen terug te halen, werd de tuin geheel leeg gehaald en daarna opnieuw ingericht. Uiteraard wel op basis van het oorspronkelijke ontwerp van architect Pierre Cuypers. Uitgangspunt was daarbij om de oorspronkelijke functie als toonkamer in de buitenlucht in ere te herstellen.

Tekst en beeld Ralph Mens

Op het eerste gezicht lijkt er weinig verschil tussen de tuin van het Rijksmuseum voor en na de verbouwing. Immers, het grondplan is nog grotendeels hetzelfde. Maar dat de tuin die er nu ligt radicaal anders is dan de tuin die Cuypers meer dan honderd jaar geleden ontwierp, blijkt meteen al bij mijn afspraak voor het interview met ontwerper Sander Rombout van Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten. Terwijl ik van de zon geniet aan de oorspronkelijke voorkant van het Rijksmuseum aan de Stadhouderskade, staat Sander te wachten aan de kant van het Museumplein. De oriëntatie van de tuin is 180 graden gedraaid.

„Vroeger lag de voorkant van de tuin naar de stad toe, nu ligt het zwaartepunt aan de kant van het Museumplein,” legt Rombout uit, nadat we elkaar getrof-

fen hebben dankzij de mobiele telefoon. In de tijd van Cuypers hield de stad ook op bij het Rijksmuseum. Waar nu het Museumplein ligt, begon toen het buitengebied. Toch grijpt de huidige tuin terug op het oorspronkelijke idee van Cuypers; de tuin als toonzaal, als museumzaal in de buitenlucht.

„De oude tuin was ‘gesloten’ en moeilijk toegankelijk voor het publiek. Directeur Wim Pijbes wilde dat de tuin weer een museumzaal werd. De tuin is ook de eerste indruk van het museum komend vanuit de stad, het is de eerste aanraking van het publiek met kunst, historie.”

Zandbak

Uiteraard begon de ontwerper met het bestuderen van oude plattegronden van de museumtuin. Die oude structuur lag

bij voorbaat vast en stond niet ter discussie. Vanwege de ingrijpende renovatie van het Rijksmuseum moest de tuin echter in zijn geheel leeg. Dit maakte de afweging wat wel en niet moest worden behouden een stuk eenvoudiger.

„Toen wij werden betrokken bij de tuin was het één grote zandbak. Vanwege de ondergrondse ventilatie van het museum moest alles op de schop. Dat gaf ons meer vrijheid om bepaalde veranderingen door te voeren.”

Zo stond in de oude tuin permanent een bouwkeet vanwege constante verbouwingen aan het museum. Ook stonden er fietsenhokken en waren er parkeerplaatsen in de tuin. „Feitelijk is de tuin altijd in verandering geweest,” vertelt Rombout. „Oorspronkelijk was de tuin perfect in evenwicht, maar tien jaar na de opening werd de Philipsvleugel

>

aangebouwd waardoor Cuypers de tuin moest aanpassen.”

In de loop der tijd groeide de museumtuin dicht door de gekozen beplanting. „Cuypers koos veel groot inheems sortiment. Hierdoor was de tuin dichtgegroeid. Ook stonden er laag opgekroonde prunussen waardoor je het museum niet meer kon zien. In de nieuwe opzet moest de beplanting variabel worden en het hele jaar door aantrekkelijk zijn.”

Tijdens ons gesprek in de tuin komt een bezoeker vragen wie verantwoordelijk is voor de beplanting. „Ik vind het zo mooi geworden,” zegt ze, „eerst die bollen, en nu die zonnebloemen.” Rombout lacht. „Blijkbaar zijn we in onze opzet geslaagd.”

Een ander verschil met de vroegere tuin is dat er toen vaste beelden in stonden. Nu zijn er wisseltentoonstellingen. Om de beelden beter uit te laten komen vanaf de straat, zijn de gazons 'opgetild'. Ook zijn er diverse aanpassingen gedaan met het oog op de beveiliging – de tuin staat vol met camera's – en belichting. Verder zijn er trappen toegevoegd en ligt

er een plint rond het museum van *Hedera* en tongvarens.

Omdat het museum wil wedijveren met de groten der aarde – MOMA en het Louvre – moest ook de tuin een moderne uitstraling hebben. Zo is er strakke halfverharding aangelegd en zijn eigentijdse materialen gebruikt voor de trappen en borders. Een deel van de tuin is feitelijk op een dak aangelegd, wat ook weer gevolgen heeft voor de inrichting en beplanting. De bodem is in zijn geheel opnieuw aangebracht, er zijn zelfs wormen aan toegevoegd die voor de losse structuur moeten zorgen. Door de hele tuin is een druppelleiding aangelegd.

Rustpunt

Volgens ontwerper Rombout heeft de tuin nu meer een directe relatie met het museum. Dit komt tot uiting in het gebruik van grijze steen die correspondeert met de kleurstelling van het gebouw. „De tuin is nu echt onderdeel van het museum. Daarnaast is het een oase, een rustpunt in de drukke stad.”

De reacties zijn tot nu toe uiterst positief. „Vanaf de opening hebben we goede reacties ontvangen. Sanne Horn, die verantwoordelijk is voor de beplanting, blijft ook bij de tuin betrokken. Het publiek is enthousiast over de wisselbeplanting.”

Ook het museum zelf is volgens Rombout heel blij met de tuin. Wel wordt er hier en daar bijgestuurd, en vinden ook aanpassingen plaats waarbij de programmering van het museum een grote rol speelt. Uitgangspunt is steeds het gebruik van de tuin, waarbij de balans gezocht wordt tussen de museale en de recreatieve functie van de tuin. Ook oefent een nieuwe directeur zijn invloed uit op de inrichting en de beplanting.

„De tuin blijft in ontwikkeling, zoals groen erfgoed ook in ontwikkeling blijft. Het belang van erfgoed valt of staat met de belangstelling van het publiek, met het gebruik. Mensen moeten zich hechten aan de tuin, zich ermee verbonden voelen. Het bestaansrecht van groen erfgoed schuilt in het belang dat we er aan hechten, de plek moet er toe doen.” <

Stadhouderskade

Rijksmuseumtuin

Opdrachtgever Rijksgebouwendienst programmadirectie 'Het Nieuwe Rijksmuseum' ism Stichting Rijksmuseum Amsterdam

Locatie Amsterdam

Oppervlakte 14.500 m²

Projectperiode 2004-2015

Ontwerp Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten

Aanleg M. van der Spek Groep

Bomen 126 nieuwe bomen, 7 monumentale bomen zijn gehandhaafd

Heesters 600 bloeiende struiken en heesters, 2 km buxushaag, 1.600 haagbeuken in de berceaux

Planten 4.000 eenjarigen in wisselperken, 8.400 bodembedekkers, 32.000 bloeiende vaste planten, 150.000 bloembollen

Verharding 332 natuurstenen staptegels voor doolhof vleugelnoot, 220 m² terrassen, 30.000 Portugese natuurstenen keitjes in waaierverband

Nieuw in de tuin is de aandacht voor planten met een natuurlijke uitstraling. Anders dan in 1901 is er nu een enorme diversiteit aan beplanting beschikbaar met verschillende groeivormen en kleuren in de vorm van grassen, varens en vaste planten. Het gekozen sortiment is eigentijds, dynamisch en bij vlagen flamboyant.

De tuin van het Rijksmuseum heeft niet alleen een museale maar ook een recreatieve functie. Zo is er, naast diverse beelden, ook een groot schaakbord aangelegd. Dit past in de opdracht om een tuin te maken als vitrine van het museum waarin diverse doelgroepen op ontspannen wijze met kunst in aanraking komen. Hierbij is nadrukkelijk aandacht voor de jonge, toekomstige museumbezoeker.

Een verschil met de vroegere tuin is dat er destijds vaste beelden in stonden. Nu zijn er wisseltonstellingen zoals op dit moment van Louise Bourgeois (Crouching Spider, 2003, brons en roestvrij staal). Om de beelden beter uit te laten komen vanaf de straat, zijn de gazons 'opgetild'. De tuinen worden zo een eerste kennismaking met de kunstcollectie van het museum.

Een opvallende toevoeging aan de nieuwe tuinen is deze cirkelvormige fontein. Dit waterpaviljoen met de naam Hide and See(k) is gemaakt door de Deense kunstenaar Jeppe Hein. De rondom aangelegde buxus heeft wel te lijden van het chloor van het water in de fontein. Kinderen vermaken zich echter prima met de waterpartij, zeker op warme zomerdagen.

Deze Kaukasische vleugelnoot werd in 1907 aangeplant door architect Pierre Cuypers en is onderdeel van het oorspronkelijke tuinontwerp. De boom heeft monumentale status. Op deze plek lag oorspronkelijk een groen doolhof. Door het wortelgestel van de boom was herstel hiervan onmogelijk. In het nieuwe plan is dit vertaald naar een tegeltableau van natuursteen dat is gelegd volgens het oorspronkelijke patroon van het doolhof.